Moarte amînată

Vasile Voiculescu

De trei săptămîni bătrînul boier Amza se lupta cu moartea și nu se da biruit. În fiecare noapte cei ce-l vegheau îi strecurau în mînă lumînarea aprinsă, pe care el, horcăind, o alunga cu mînie. Ținea în el cu ultima îndîrjire sufletul gata să-i iasă. Cîteodată părea chiar că s-a isprăvit și 1-a scăpat. Rudele și îngrijitorii se pregăteau să răsufle ușurați. Dar boierul, încordîndu-se, își aducea iar sufletul înapoi, cu sila, de departe, ca pe un rob fugit de la stăpîn. Și dimineața îl găsea din nou viu, cu ochii țintă pe calendarul de care nu se dezlipea. Deși aproape leșinat, ținea să rupă el însuși zi cu zi filele. Controla astfel răbojul vremii ce i se mai cuvenea să trăiască încă și alunga moartea la data dinainte hotărîtă. Nici în clipele cele mai grele nu lăsa calendarul din mînă. Se temea ca nu cumva cei din preajmă, sătui de atîta zbucium, să-l înșele și să smulgă mai multe foi deodată, încurcîndu-i astfel socotelile, ca să-1 facă să moară mai repede, înainte de ziua statornicită. Asta prelungea grozava agonie dincolo de marginile îngăduite puterilor unui muribund și răbdării celor ce-1 păzeau, rubedenii și slugi, care abia se mai țineau pe picioare.

Dar boierul se îndărătnicea să se împotrivească arhanghelului culegător de suflete și, dîrz, îl îndatora să-l adaste pînă la împlinirea vechiului zapis statornicit odinioară între Cel Atotputernic și un strămoș al lui.

Bolnavul pe toate celelalte le uita. Din mintea lui ciuruită... scăpau ca prin niște găuri negre stările de față și întîmplările din jur: nu mai cunoștea oamenii, bîiguia, uita că a mîncat, nu mai știa că s-a spovedit abia cu o clipă înainte și cerea preot, amesteca trecutul cu prezentul. Confunda toate... Un singur lucru rămînea înfipt acolo în conștiința lui, ca un țăruș de care i se încleșta viața: că nu trebuie să moară înainte de împlinirea sorocului unei mari făgăduinți.

Povestea era veche și tainică. Boierul Amza se trăgea din teribilul neam al Drăguleștilor, care au însîngerat cu competițiile lor la domnie cîteva veacuri ale istoriei. Unul din strămoși, ca să curme prigoana fratelui său, crunt voievod al țării, și-a schimbat starea și numele și, ascunzîndu-se cu familia în munte, a izbutit să intre pentru totdeauna în obscuritate și uitare. Urmașii lui au scăpat de căsăpie și și-au cîștigat încet averile. Bătrîn și cucernic, el s-a tras în urmă la Ierusalim, apoi la Sfîntul Munte, unde cu rîvna lui întru sfințenie și-a agonisit o slavă nepieritoare. Vestit în toată ortodoxia ca mare isihast și tainic închinător al rugăciunii minții, care aduce pe domnul Hristos în inimă, el s-a înălțat la stări neînchipuite pe treptele suirii la cer și ale cunoștinței de Dumnezeu.

Tradiția familiei spune că, astfel, cu harul de sus și prin îngăduința proniei, fericitul isihast a căpătat un privilegiu întărit cu legămînt și pecetluit de însăși blagoslovenia Celui-de-Sus, ca el, precum și toți cei dintîi născuți, bărbați din neamul său, să fie de-a dreptul mîntuiți și să le fie deschis raiul. Pentru împlinirea acestei făgăduințe, moartea era îndatorată să nu-i poată lua decît în întîia noapte de Paști, la slăvită înviere a Domnului, cînd porțile raiului stau larg deschise pentru toți fericiții răposați în acel ceas, răpiți acolo odată cu Mîntuitorul.

Și pînă atunci pronia își ținuse legămîntul: șase bărbați, capi de generație ai neamului privilegiat, de-a lungul a patru secole și jumătate, își daseră duhul în noaptea luminată.

Acest ceas izbăvitor al Învierii îl aștepta neclintit boierul, ca să moară după vechea datină și el, al șaptelea și cel din urmă din șirul neamului ce se stingea, deși pe el Dumnezeu nu-l blagoslovise ca pe înaintași cu o vîrstă matusalemică, ci îl chema abia în al nouăzeci și doilea an al vieții. Dar la asta nu putea pune împotrivire, lungimea de ani nu era trecută în zapis, fără numai favoarea strămutării la ceruri în ziua și ceasul cel mai luminat al pămîntului.

Așa că pentru nimic în lume și dincolo de lume, boierul n-ar fi consimțit să-și dea sufletul măcar și numai cu o clipă mai înainte.

Pentru asta ochii lui erau pururi ţintiţi pe calendar şi urechile la clopotul Patriarhiei. Pentru orişice altceva le ţinea strînse şi închise.

Dar mai erau încă două săptămîni de aprigă războire cu moartea pînă la Paşti. Două săptămîni de cazne agonice, în care zi-noapte braţul arhanghelului trebuia abătut şi moartea nerăbdătoare ţintuită în loc.

Însă o uriaşă nădejde şi o încredere mai presus de fire îl ajuta să săvîrşească minunea. Adică izbutea să pîlpîie atît cît să nu moară cu adevărat şi să dureze pînă la Paştele care venea cu tîrîşuri de melc. Atunci cînd va cădea cea dintîi foaie din cele trei la rînd însemnate cu roşu şi vor suna clopotele Învierii, va îngădui şi el morţii să-şi facă datoria, strigînd ca tîlharul: „Pomeneşte-mă, Doamne, întru împărăţia ta".

Aşteptarea asta migălită cu tot soiul de întreruperi şi morţi înşelătoare umplea de spaimă pe cei ce-l pîndeau, sleiţi de oboseală şi de ură. Mai ales cucoana Catinca, sora boierului, vedea cu groază cum se iroseşte în cheltuieli zadarnice şi bruma de avere ce i-ar mai putea rămîne de pe urma răposatului. Dacă el ar fi murit de la început, de cînd s-a îmbolnăvit, tot s-ar mai fi ales cu ceva. Dar aşa, de două ori pe zi şi de cele mai multe ori şi noaptea, medici, în fiecare seară preotul, care să-i citească şi gata în ascuns pentru împărtăşanie (căci boierul nu primea cu nici un chip cuminecătura mai înainte de Paşte, încredinţat că aceasta i-ar fi ratificat moartea), două surori îngrijitoare cu schimbul tot timpul, alt rînd de slugi tocmite peste cele ale casei, medicamente scumpe, injecţii, baloane de oxigen şi altele cîte spulberaseră în aceste vremi de năprasnică scumpete sute de milioane. Încît coana Catinca se gîndea chiar că dacă bătrînul s-ar întîmpla să scape ar rămîne sărac şi i-ar cădea ei pe cap.

De aceea, coana Catinca pe drept căuta chip şi fel să-l ajute să moară, dacă s-ar fi putut numaidecît. L-ar mîntui de chinuri şi ar mai scăpa ceva din averea care se mistuia ca fumul. O parte să o aibă pentru înmormîntare, cu cealaltă să-şi mai îndulcească şi ea viaţa de boieroaică scăpătată. Pentru asta rînduise fără învoirea bolnavului masluri cu cîte şapte preoţi, care s-au rugat pentru uşurarea pătimaşului din chinurile vieţii, i-a aşezat fără ştirea lui la căpătîi icoana făcătoare de minuni a arhanghelului Mihail, adusă cu cheltuială de la o vestită mănăstire, icoană cu puteri să scurteze chinurile morţii. Învăţată de o prietenă pricepută, i-a făcut, de viu, slujba şi pomeni de mort, a plătit preoţilor de s-au rugat pentru uşurarea lui la sfîntul altar, doar o izbuti să împingă limbile ceasului morţii cu cîteva zile mai înainte. Toate însă zadarnic. Bătrînul Amza, orice i s-ar fi făcut, nu putea muri decît ca un întîi născut din neamul privilegiat al Drăculeştilor, adică în ceasul luminat al Paştilor, pe care, după făgăduinţa nedezminţită, îl aştepta, înfruntînd toate asalturile nerăbdătoarei morţi.

Aşa că medicii continuau să vie, medicamentele scumpe să se îngrămădească pe tăblia scrinului, preotul să citească la căpătîi (cu potirul ascuns pentru o eventuală împărtăşanie), surorile sleite de veghe să mănînce cît şapte, slugile să risipească şi să fure. Agonicul cu calendarul la subţioară nu se sinchisea de îngrijorările Catinchii şi îşi vedea de unica lui treabă, încă două săptămîni de împotrivire năvalei celei fără de împotrivire. Şi izbutea să-i ţie piept, abia cu un firişor de viaţă desfăşurat cu scumpătate de pe mosorul unei uriaşe voinţe.

Între timp au bătut clopotele cu sonoritate de renaştere italiană ale Paştelui catolic. Toţi dimprejur au vestit pe bolnav despre acest nimerit prilej, nădăjduind că are să consimtă să moară. Tot Paşte se cheamă că este, acelaşi Hrist despică piatra mormîntului şi înviază la cer. Dar boierul Amza, cu ochii pe calendarul lui, n-a văzut, n-a auzit. Calendarul lui îi amîna moartea cu încă o săptămînă. Coana Catinca şi toată şleahta ei a trebuit să se plece şi să aştepte.

În sfârşit, prima foaie din cele trei însemnate cu roşu s-a arătat, şi Pastile drept credincioşilor S-a vestit pentru a doua zi. Bolnavul dintr-o dată s-a liniştit şi s-a pregătit să-i iasă întru întîmpinare. Chinurile au încetat şi agonia s-a schimbat într-o radioasă bucurie. Cu mintea mai limpede ca oricînd, i-a chemat pe toţi, şi a cerut iertăciune, i-a sărutat, apoi din

nou s-a mărturisit, s-a împărtă-it de data asta, și-a luat rămas bun și cînd a sunat clopotul cel mare de la Patri-arhie a pus de a deschis aparatul de radio și a ascultat cu sfințenie slăvitul Cristos a înviat, amestecat cu salvele de tunuri. Apoi a poruncit să se stingă luminile electrice, să se lase numai o candelă aprinsă și, îmbăiat, îmbrăcat în haine noi înadins făcute pentru înmormîntare, cu barba frumos pieptănată, i-a pornit pe toți la culcare, iar el s-a întins pe pat, a încrucișat pașnic mîinile, între care a încleștat lumînarea aprinsă și a închis ochii, vegheat numai de sora de noapte, pe care a rugat-o să aibă grijă de lumînare. Și în odaia cufundată în întuneric a pornit să se petreacă misterul mult așteptat al mîntuirii.

Bătrînul a ațipit ușor, cu răsuflarea din ce în ce mai potolită, tot mai slabă, ca o stingere. Sora l-a privegheat o vreme, apoi, toropită de oboseală, a suflat în lumînare, care amenința să ardă mîinile mortului, și s-a culcat în fotoliu să doarmă pînă a doua zi cum avea porunca de la boier: Moartea lui să se săvîrșească în mare pace și taină.

Și toți prin odăi, acum împăcați, au căzut ca morți într-un somn greu și lung, cel dintîi nestingherit, după atîtea săptămîni de nopți cu vaiete, injecții, baloane, buiote, spovedanii și rugăciuni.

A doua zi dis-de-dimineață, un lung fior sonor a străbătut întreaga casă adormită, ca o alarmă: chema neîntrerupt soneria din odaia mortului. Dezmeticiți cu greu, s-au îndreptat toți împleticindu-se într-acolo, afară de cucoana Catinca, mai lîncedă la auz și sigură pe rămășița de moștenire.

Cînd au deschis ușa și au intrat n-au văzut deodată nimic, perdelele groase atîrnînd încă în ferestre. Dar au auzit cu spaimă gura boierului Amza, care, inimos, striga cît îl îngăduiau puterile după slugi. Toți s-au tras înapoi de groaza strigoiului. Dar țipetele boierului nu conteneau. Cu mare sfială s-a strecurat ușor sora de schimb și a aprins lumina. Boier Amza, în capul oaselor, odihnit și luminat, cerea să i se aducă apă caldă și prosopul pentru spălat, peria și pieptenele pentru dichisit și apoi numaidecît cafeaua cu lapte și cozonac, că îi este foame. La masă are să ciocnească ouă roșii și ar pofti puțin stufat de miel. A lămurit pe toți că trecuse hopul. Dumnezeu ı-a încercat numai și îl amînase iar -cine știe! - pentru Paștele viitor sau peste mulți alții. În același timp a cerut să se ridice de pe patul lui, unde zăcuse și zăcea pieziș sora de noapte, leșinată de spaimă cînd mortul în zori îi poruncise să-l gătească și să-i aducă mîncare.

A fost apoi o istorie nemaipomenită. Puțin a lipsit ca, în locul boierului, cucoana Catinca să se bucure de privilegiul neamului și să intre așa păcătoasă de-a dreptul în împărăția cerului, ca una ce a fost gata de atîta ciudă să dea pe loc ortul popii.

Căci îndată boierul s-a pus pe trai și îngrijiri, ca un om ce trebuia să dureze cel puțin un an, adică pînă la Paștele viitor.

A chemat numaidecît avocatul să-i vîndă casa, cu clauza ca să fie lăsat să locuiască în ea cît va mai trăi. A dat la vînzare niște acțiuni din fondul lăsat pentru pomenire. A tras numerarul destinat cheltuielilor de înmormîntare și i-a deturnat întrebuințarea pentru mîncare și băutură și a mai anulat alte danii și legate făcute moștenitorilor.

A doua zi, familia îngrijorată s-a adunat la sfat mare. Boier Amza risipea acum, fără putință de a-i pune stavilă, averea. De bucurie că n-a murit, zvîrlea banii în vînt. Trebuiau luate măsuri grabnice. La mijloace tari nu se putea ajunge. S-ar fi căzut ori să-l strîngă de gît, ori să-ı otrăvească. Dar nu ar fi făcut nimeni asta, chiar dacă se gîndeau. Nădejdea era numai la Barbu, nepot de soră al boierului, un fel de Ulise al familiei, fertil în tertipuri și viclenii.

Barbu a cerut timp de gîndire. Și după cîteva zile s-a înfățișat cu dezlegarea. Bătrînul se înșelase, așa cum era înșelată toată lumea. Nu murise fiindcă Paștele ce se sărbătorește acum nu este Paștele cel adevărat. Cu schimbarea calendarului pe stilul nou, biserica însăși își zăpăcise rînduielile și-și încurcase sărbătorile, aducînd Învierea Domnului cu o săptămînă mai devreme decît se cuvenea și de cum cereau canoanele și vechiul calendar. Paștele cel adevărat pentru care pronia hărăzise slăvitul privilegiu strămoșului iubit de Dumnezeu va fi dumineca

viitoare. Atunci se sărbătorește autenticul și veridicul Paște la Ierusalim și în toate bisericile Răsăritului rămas ortodox. Numai în acea noapte, care va fi peste trei zile, se deschide cerul și dă drumul către rai celor aleși. Ca dovadă stau adeveririle de la schiturile rămase credincioase, aduse de către un bătrîn călugăr stilist la patul bătrînului și care amenință cu veșnice cazne pe toți cîți prăznuiesc Paștele eretic. Nepotul a mai înfățișat încă vechea Pascalie cu litere chirilice, ale cărei calcule inspirate de înțelepciunea divină arătau Paștele la data lui neclintită, adică peste trei zile.

Bătrînul a ascultat cu supunere și s-a clătinat adînc. Dintr-o dată susurul de viață a secat în el. Și agonia, întreruptă miraculos cîteva zile, a început iarăși, grea. Din nou s-au pornit veghile de noapte, injecțiile, baloanele cu oxigen, cu care să se mai înnoade firul vieții pînă la sfîrșitul săptămînii.

Acum nepotul smulgea pentru bătrîn foile calendarului și îi cîrmuia drumul către veșnica alinare. Și în ceasul hotărît de nepot, la miezul nopții, cînd după o placă de patefon au răsunat anunțate în limba engleză clopotele Ierusalimului și slujba Învierii de la Sfîntul Mormînt, cu Hristos a înviat cîntat după canon în douăsprezece limbi, boierul Amza și-a dat duhul cu un zîmbet fericit pe chipul întors spre strămoșii privilegiați, care-l așteptau să-l îmbrățișeze în porțile deschise ale raiului.